

mata-cmeletbeli flórával; mely eddig hazánkból már ismeretes, de cme legjobb állapotban levő példány e flórát egy igen értékes taggal szaporítja. Ez ugyanis a harmadkor egyik datolyapálmája, mely levéltörödek egészen megegyezik a porosz-szász tartományban talált *Phoenicites borealis* Fr.-sal. Ép oly értékes egy másik bemutatott példány, mely a *Dicksonia (Protopteria) punctata* Sternbg. sp. nevű faharaszat egyik törzsmaradványa. Ez a munkács-beszakdi vasút építése alatt a munkások tűzhelyeinek egyikén találtatott és azt gyaníttatja, hogy Munkács vidékén a krétakor lerakódásai is főtalálhatók.

Dr. Posewitz Tivadar bemutatja Borneo szigetének első sorban geológiai viszonyait tárgyzó munkáját, mely ez év elején Friedländer berlini czég kiadásában jelent meg.

Dr. Schafarzik Ferencz bemutat olyan vizaknai sókoczkákat, melyeken a tetrakis hexaeder (∞O₂.) lapjai is ki vannak képződve, a mi ritka jelenség. Dr. Szontagh Tamás bemutatja Lunácsék József társulati levelező küldeményét Felső-Esztergályról, melynek legérdekesebb darabja, egy 10 kgr.-os amfibólombáról leütött ökölnagyságú részlet, számos amfiból-egyből áll, és a jellemző oszlopos hasadást jól látni rajtok.

10. A m. Földtani társulat selmeczi főkegyesülete 1889. januárius 30-ikán tartott közgyűlésén Hofmann Richárd mikroszkópi készítmények és térkép bemutatása mellett a Mecsekhegység krétakori eruptív kőzeteiről értekezett.

11. Az Erdélyi Múzeumegylet orvos-termesztudományi szakosztályának márczius 29-ikén tartott természettudományi szakülésén:

I. Dr. Koch Antal: »A Kolozsvár vidéki felső durvamész részletes taglalása« czímen ismertette Erdély nyugoti szélén Kolozsvár és környékén lévő harmadkori üledékeknek rétegsorozatát, melyet oly színezett szelvényben is bemutatott, a melyen az egyes rétegek neve s közelítő vastagsága s főleg petrográfiai minősége is fel van tüntetve.

Előadó a következő alapközetek megjelölésére 5 főszintet használ: 1. mészkő sárga, 2. agyag kék, 3. kvarcban dús rétegek (homokkő, konglomerát stb.) kármínpiros, 4. barnaszén fekete, 5. gipsz, kőso fehér. A három első főszint arányos keverékével a megfelelő alapközetek keverékeit jelöli, pl. mészmárgát sárgás-zöld, agyagmárgát kékes-zöld színnel stb. A bemutatott szelvény szerint Kolozsvár közelebbi és távolabbi környékén 19 különböző minőségű harmadkori rétegcsoport található, melyek közül 8 az alsó, 6 a középső és 5 a felső harmadkor osztályára esik; összes vastagságuk körülbelül 2237 méter. Előadó a múlt évben a bácstoroki vagy felső durvamész rétegcsoportot, melyből Kolozsvár környékén kitünő épület- és műkővet bányásznak, az eddiginél behatóbb részletességgel tanulmányozta. E, 45'25 méter vastagságra becsült rétegcsoportot sikerült neki 19 vékonyabb-vastagabb rétegre tagolni, melyeket a fentemlített szinkulus szerint készített szelvényben is bemutatott. E szelvény szerint a felső durvamésznek nevezett rétegek közt Kolozsvár környékén 4 különböző korból való szerves maradványokat tartalmazó rétegpádok fordulnak elő; nevezetesen: 1. a kolozs-monostori, 2. a bácstoroki, 3. a szucsáki és 4. a hójasarki meg a kolozs-monostori gátnál levő kőbányák mészkőpadjai.

2. Dr. Bálint Sándor »Múlt év nyarán Székelyföldön gyűjtött rovarok. I. közlemény« cím alatt beszámol az erdélyi Múzeumegylet megbízásából gyűjtött rovarok egy részével. A bemutatott gyűjteményben képviselve van: az Egyenes-szárnyúak rendjéből, 3 család, 13 nem 28 fajjal; a Félfödotes-szárnyúak rendjéből 14 család, 33 nem 43 fajjal; a Kétszárnyúak rendjéből 16 család, 71 nem 85 fajjal. Végül bemutatott egy *Chloria demandata* nevű kis legyet, melyen két *Chermes cimicoides* nevű álskorpió látható. (Symbiosis?)

3. Vég Lajos ismertette a Morse és a Hughes-féle telegráf-gépeknek szerkezetét, különösen kiemelve azokat a javításokat, melyeket magyarok tettek rajtok.

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

117. Somogy vármegyében Z. Kisfaludon a *Maléha* nevű kőes mélységnek partjain termeni szokott szarvasnyelví füvet herbaténak szedik; a beteges kis gyermekeknek is főznek az aszszonyok belőlle feredőt, s a fájos fejre is kötözik, mely füvet itten vonásos tarkaságáért, Angyal írta fünek is

neveznek. (A Bétsi Magy. Merkuriussal egyesült Magyar Kurir. 1798. 756. lap).

118. Budáról írják, hogy Munkács mellett Szent-miklóson Biborczfalvi Székely Mihály ur, a Gróf Schönborn jószágában lévő fő Gondviselő, abból a plántából, melynek *Asclepias Vincetoxicum* (Flor.

Dan. Tab. 849.) a neve, bizonyos selyemmel szőtt posztónak nemét készített legyen, a melyből a Budán lévő fő Dicasteriomoknak is egy 6 és $\frac{3}{4}$ rőfnyi darabot által adatott. Rőfje ezen posztónak az első készíttéskor 3 forintra és 20 krra ment, de mint a feltaláló reméli, ez utánn 30 garasnál nem fog többé kerülni. A szélessége 2 rőf. (»Magyar Kurir« 1798. 757. lap.)

119. Páparól szept. 7. Ezen mi meggyenkben a múlt holnap elején volt essődések után következett forró napok, és híves éjtszakák miatt, kivált a hol a forró napokban édes, salétromos és keveset merített kútakból kellett a lakosoknak inni, és éjtszakánkent udvaron s mezőn háltak, a vérhas nagyon uralkodott; úgy hogy egy-egy közép nagyságú faluban egy nap 5—6 halott is volt, minden idő és nembeli különbség nélkül. Ezen uralkodó nyavalyában, a mennyire Patikabeliekkel élni lehetett, hasznát tapasztaltam a *Farkas Masszlag*nak (Nux vomica), ma'knak és Angusturának; különösen pedig akarom a *Füzfűvet* vagy másképen *Füzfű leveleü füvet*, vagy *hályoggyökérnek a füvét* (Lythrum salicaria) említeni. Tudniillik, minthogy a Magyar közember a Patikabelitől igen irtózik, ha mindjárt ingyen most hozták is *Bétsből*; azomban látván, hogy ezen Füzfü hatáiraikban a Faluknak bőven terem: azért is Haen és Scherbius javallások szerint ezzel tettem próbát. Megszedettvén tudniillik vélek ezen Füzfüvet, árnyékon megszárittattam és levelének egy részét apró porrá törettem s abból estve, reggel egy féldiónyit pályinkába vagy borba bé vétettem; más részét herbaénak itattam víz helyett. A kis gyermekek, s mások is, a kik a pályinkát vagy bort nem szenvedhették, ezen herbatéba vették bé a porát. Sok crya Füzfüvel meggyógyult. A ki nagyon erőtlen volt, makkal vagy Angusturával keverve vette. A kin csak akkor kezdődött a vérhas, idejéhez képest való mértékben előbb hánytató gyökeret vett bé, de éppen nem azért, hogy epét hajtassak, hanem, hogy a hél lefelé való mozgását mérsékeltessem és izadásba jöjjenek; azután élt a Füzfüvel, oly kimenetellel, hogy bátor nem tsekély számmal, és nem csak egy faluba valók voltak, mindnyájan a véle élők csak hamar meggyógyultak. Itálul bort és vizes pályinkát rendeltem. Dr. Zsoldos. (»Magyar Kurir« 1798. 343. lap.)

120. N.-Váradról: Nálunk elmentek egynehányan a mezőre vadruca vadászat végett, minek utánna 2 rutzátlóttek, azokkal haza felé indulván ugyan a Városhoz közel a Kerezs vízében halászó Emberekre akadtak, kiknél is szép halakat látván a vadászok a 2 ruczát 2 hartsával feltserélték. Midőn azokkal szállásokra, Nagy-Váradon hazamentek volna, előszőr is az hasas Hartsa

felbontásához kezdvén, abban egy tüzőre találtak, melyet felnyitván, 25 Rfirtot leltek benne. (»Magyar Kurir« 1798. 724. lap.)

121. Pápától egy óra távolságra *Takátsibann*, bizonyos *Ráth Sámuel* Pozsonyi hazánkfia egy *kátsiny* Fábrikát támasztott, melyben a *Waid* és *Krap* nevű festő füvek-ből, *kék* festéknek való gombatukat készített. Portekájának nagy része *Pozsonyba* és Morvaországba vitették. Eddig esztendőnként mintegy 300 mázsát készített, és mázsáját 10 forintonn adta. Egy darab földet Pápa városától árendált ki, a melyen a fenebb irt *Waid* nevű festő füvet nagy előmenetellel termeszt. Azt vallja maga, hogy portekájából elegendőt nem tud termesztetni; melyre nézve feljebb Pozsony felé még szándékozik egy hasonló műhelyt felállítani, hogy a kettőben osztán esztendőnként mintegy 1000 mázsányit készíthessen. (»Magyar Kurir.« 1798. 726. lap.)

BUZA JÁNOS.

122. Hallatlan példa volt hazánkban tavál, hogy a' világgal egy korú Kárpátnak köves gyomra is megrendült, és, ha némelly tudósításnak hitelt adunk, néhol szomszéd-sága tüzet is okádott. (Hazai és külf. tud. 1810. 37. lap.)

123. Moorról Fehér Vármegyében azt a' rettenetes tudósítást vettük, hogy január 13—17., azaz harmad napig folyvást hosszan rengett a' föld, s' olly erősen, hogy sem az Uraságok, sem a' Polgárság házaikban meg nem maradhattak, hanem a szabad ég alá futván lakásaiknak pusztulását s' összeve omlását szomoruan kénytelenítették nézni. (Haz. és Külf. Tud. 1810. 53. lap.)

124. Csákvár Febr. 6-ik. Uj rémülésbe estünk ezen hónap 3-ikán, mivel hajnal tájban olly földindulást tapasztaltunk, melly, ha tartott volna, erősségére nézve az első-hez (14. Jan.) igen hasonló vala. Nem szünet meg attól fogva rettegetésünk, mivel gyakorta megújult ezen jelenés: hanem most az volt különös, hogy a' rengés elvégeződvén, a' hegy oldala felé levő házaink megvilágosodtak. Ezen sűgárok az egész helységünkben látszatósak valának ugyan, ámbár setét volt az ég, de különösen a' hegy felől nagyobbban világítottak, melyből talán nem heánosan gondoljuk, hogy valahol a' föld gyomra megnyílt, és így útát nyitott a tüznek. (Haz. és külf. tud. 1810. 94. lap.)

125. *Tojás-költő gép.* Ezt veszem edgy bizonyos kézből Erdélyből Szebenből: »Nálunk a' gazdaszszonyságban, és a' gazdaszszonyságra tartozó Tudományokban annyira mentenek a' nagyobb rangu Dámák, hogy a' M. Tanátsos Zejk Dániel Úr ő Nagysága nagyra született két kisaszszonyai u. m. Borbára és Mária, a' múlt septembernek 25-dikén (a' magok Tanittojokra való szorgalmatos vigyázások által) minden ülő tyuk

nélkül tojást költeténekki, melyekből' tyukokat mái naponis szemléltetünk Szebenben; mely. így ment végbe: Készítének edgy olyan épületű kementzét, minéműben az Egyiptomiak mái napigis tojásaitak tsupa tűz melegénél minden tyuk segedelme nélkül szokták kikölneni. Ezen kementzébe a' fenn nevezett M. kisaszszonyok tolyásokat rakván bé és edgy Reaumour meleg mérőjét tévén belé, ennek mutatása után, ugy alkalmaztatták a' meleget, hogy 32 gradusnál felyebb, vagy alább ne sokkal (tsak egy két gradussal) járjon, mivel a' tyuk' kotlásra kivántató melegsége 32 grádus. Ezen megirt mód szerent vivék, ezen mind belső, mind külső ajándékokra nézve igen szép, Bölts és okos gazdaszszonyúságra született M. kisaszszonyok tökéletességre ezen hallásból tanult: de soha még eddig hazánkban nem gyakorlott próbát tökéletességre. (Magyar Kurir. 1787. 150. lap.)

126. Tasnád 16. Jul.-Juliusnak 6-dikán költ Kurirjába olvasván az Urnak, a' Tasnádi szomorú történetnek helytelen leírását; mint azon esetnek szemlője azt a' maga valóságában közlöm az Urral. Juniusnak 3-dikán 9 óra előtt éppen Isteni tisztelet alatt, a' mikor T. Prédikátorunk két Periodusnyit el mondott Prédikációjából, az essőnek kezdetével, nagy villámás és rettenetes tsattanás között bé lövé az Ur haragos nyilát a' mi Gyülekezetünkbe. Még pedig a' mint kívülről meg lehet látni most-is, a' templom ormojára esett a' menkö, és ott mindjárt két részre oszolván, egy része majd minden kár nélkül enyészett-el, az Északi oldalát tsak igen kevéssé hasítván-meg

templomunk tetejének: a' mely része pedig a' déli oldalon jött le, az egy szarufát szinte ketté hasított, és a' templom falába vette-bé magát, onnan kijött kívülről az ablak felett, és a' rostélyát templomunk ablakának a' közepe táján meg hasítván, kétség kívül azon hasítással éppen meg egyező (már az előtt régi ki tört két ablak karika) helyen jött bé az azon bűdös köves matériának valamely része; mivel egyebütt semmi nyoma nem tetszik-meg: nagyobb része kívül ment le, a' mint a' templom falán lett kartzalásokból és a' tsalán meg perseléséből ki-hozhattuk. Ezen ablak erányába ült a' falnál Göntzi Dániel, ki is halálra ütettet: bal keze felül ült mellette Chirurgus Berekszászi, kinek vállától fogva sarkáig mint egy ujnyi veresség láttzott akkor tájba, és tsizmájának oldalán jukat ejtett: ez székből lenem esett, hanem tsak kiáltozott, hogy huzzák ki, melyet meg is tselekedtek, és a' szabad levegőre ki-vitték. A' meg hólnak jobb keze felöll ült tsevév Battya, kinek tsak haja szála se perselődött meg, azon túl mint egy 5 arasznyira egy Halasi Sámuel nevű Nemes ember, ennek sem lett semmi baja, e' mellett ült Asztalos György, a' kinek fél részén láttzott veresség, és ez azonnal a szék alá bukott, de már nints semmi baja. A Borbély mellett ült egy Batz Péter nevű nemes ember, ez is ugy mondja, hogy edgyik tomporán látott magának verességet, és a' fájdalmát érzette. Nem nyöltz helyen ütött hát bé a' templomunkba, és tsupán tsak a' megirtak sértek meg. (Magyar Kurir 1792. 934. l.)

RADNÓTI DEZSŐ.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Szakülés 1889. márczius hó 20-ikán. Szabó József egyetemi tanár pár szóval előadta, hogy Vörösvágáson a híres opál-bányában nem régiben feltűnően szép és nagy mennyiségű opálra bukkantak. Egy szép példányt be is mutatott ez, új előfordulásból. (L. bővebben e füzet 166-ik lapján.)

Schafarzik Ferencz kir. geológus »A Cserhát eruptív kőzeteiről« tartott előadásában előre bocsátotta, hogy e hegység kőzeteinek megvizsgálásával a Királyi Magyar Természettudományi Társulat bizta volt meg, s hogy most eme vizsgálatának eredményéről ad számot. Kiemeli, hogy e hegység lágáinak ásványos elegyrészei két ízben váltottak ki. A nagyobb magnetit-szemek, az anorthit, hiperszten és augit kristályok, egyes ritkább esetekben pedig még az olivin, a zirkon és az apatit is a föld méhében képződtek ki, ellenben az

üveges *alapanyag* apró mikrolithjai mint *második generáció* csak a lávaömlés alatt és lehüléséig, meg utánna is kristályosodtak. A Cserhát lágái tehát többé-kevésbé *üveges bázisú piroxén-andezitek*.

Korukat illetőleg — főleg a Sámsonháza körül található kedvező feltárásokra támaszkodva — azon eredményre jut, hogy ezek az andezitek a felső mediterrán-kori ú. n. lajtamészknél idősebbek. Minthogy azonban másrészt az alsó mediterránhoz számítható homokköveket és riolit-tufákat áttörték, kitódulásuk ideje az alsó és felső mediterrán emelet kora közé esik.

Tektonikai szempontból kimutatja, hogy a Cserhát vulkánjai a hajdani felső mediterrán partján tangentiális és radiális hasadékokon nyomultak föl.

Tausz Ferencz polgári leányiskolai tanár »Új készülék a fenéknyomás meg-

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.